

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.03.34>

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ВАЛЮТ

Кремінський О.В.,

аспірант,

Університет державної фіскальної служби України

ORCID ID: 0000-0003-2303-2243

Омельчук Л.В.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики,

Університет державної фіскальної служби України

ORCID ID: 0000-0002-2457-0118

Кремінський О.В., Омельчук Л.В. Використання спеціальних знань при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют.

В статті проведено наукове дослідження інституту спеціальних знань при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют; визначено сутність категорії «спеціальні знання». Розкрито основні теоретико-прикладні аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют, визначено основні напрями оптимізації використання спеціальних знань при розслідуванні цього виду кримінальних правопорушень. Розроблено рекомендації з оптимального використання спеціальних знань при проведенні слідчих дій, фіксації їхнього ходу і результатів при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют.

В ході проведеного дослідження спеціальні знання, які застосовуються при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют поділено: на процесуальні та непроцесуальні (за формою застосування); спеціальні знання експерта та спеціальні знання спеціаліста (за суб'єктами застосування).

Встановлено відмінності між різними формами спеціальних знань. Так різниця між спеціальними знаннями експерта та спеціальними знаннями спеціаліста полягає в тому, що спеціаліст застосовує свої знання для допомоги слідчому правильно поставити завдання і найбільш ефективним способом вирішити їх, а знання експерта спрямовані

на досягнення позитивного результату в уже призначеному експертному дослідженні. У зв'язку з цим підкреслена нагальна необхідність залучення спеціалістів за місцем проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют, тобто в установах, офісах різних організацій, у квартирах і приміщеннях тощо. Спеціаліст допомагає виявити, зафіксувати факти та вилучити об'єкти, які в переважній більшості випадків є доступними для сприйняття і з'ясування саме в ході слідчої (розшукової) дії. Експерт при проведенні експертизи надає вилученим предметам та отриманій з них інформації доказового значення, спрощуючи при цьому слідчому саму процедуру юридичної оцінки зібраних у кримінальному провадженні матеріалів.

Ключові слова: спеціальні знання, експерт, спеціаліст, легалізація, відмивання, злочинні доходи, віртуальні валюти, криптовалюта

Kreminskiy O.V., Omelchuk L.V. Use of special knowledge in investigation of legalization (laundering) of income obtained by criminal route.

The article conducts a scientific study of the Institute of Special Knowledge in the investigation of legalization (laundering) of proceeds from crime in the use of virtual currencies; the essence of the category «special knowledge» is defined. The main theoretical and applied aspects of the use of special knowledge in the investigation of legalization (laundering) of proceeds from crime in the use of virtual currencies are identified, the main directions of optimizing the use of special knowledge in the investigation of this type of criminal offense. Recommendations for the optimal use of special knowledge in the conduct of investigative actions,

recording their progress and results in the investigation of legalization (laundering) of proceeds from crime in the use of virtual currencies.

In the course of the study, the special knowledge used in the investigation of legalization (laundering) of proceeds from crime in the use of virtual currencies is divided into: procedural and non-procedural (according to the form of application); special knowledge of the expert and special knowledge of the specialist (by subjects of application).

Differences between different forms of special knowledge are established. Thus, the difference between the expert's expertise and the specialist's expertise is that the specialist uses his knowledge to help the investigator set tasks correctly and solve them in the most effective way, and the expert's knowledge is aimed at achieving a positive result in an already appointed expert study. In this regard, the urgent need to involve specialists at the place of investigative (search) actions in the investigation of legalization (laundering) of proceeds from crime, in the use of virtual currencies. The specialist helps to identify, record facts and seize objects, which in most cases are available for perception and clarification during the investigative (search) action. During the examination, the expert provides the seized items and the information obtained from them with probative value, while simplifying the procedure of legal evaluation of the materials collected in criminal proceedings.

Key words: special knowledge, expert, specialist, legalization, money laundering, criminal proceeds, virtual currencies, cryptocurrency

Постановка проблеми. Віртуальні валюти сприяють підвищенню ефективності та полегшують здійснення різних суспільно небезпечних діянь, одним із яких є легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Відмивання «брудних» доходів, отриманих від наркоторгівлі, работоргівлі, торгівлі зброєю, проституції, сприяє криміналізації практично всієї системи суспільних відносин в сучасній Україні [1; 2].

Сучасний стан кримінальних проваджень, пов'язаних із легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, із застосуванням віртуальних валют, практика їх здійснення, приховування та розслідування показує, що збирання та дослідження доказів неможливі без використання спеціальних знань у сфері технологій blockchain, оснащення сучасних комп'ютерних систем, функціонування віртуальної (цифрової) валюти та електронних інформаційних систем в цілому. Як показує вітчизняна та зарубіжна практика розслідування, інформація, що зберігається в комп'ютері (кримінальна інформація), дозволяє слідчим органам у більшості випадків висунути винним особам звинувачення або ж має орієнтуюче значення для розшуку злочинців, достовірного

встановлення механізму легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом.

Практичні потреби у процесі розслідування легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют обумовлюють його проведення слідчими, які володіють спеціальними знаннями в зазначених нами сферах, в іншому випадку існує необхідність використання допомоги суб'єктів – носіїв спеціальних знань.

Дослідженню поняття, природи та сутності спеціальних знань, форм і суб'єктів їх використання приділяли увагу багато вітчизняних та зарубіжних науковців: Р.С. Белкін, А.Ю. Габрелян, Г.І. Грамович, Б.В. Романюк, М.В. Салтєвський, В.Ю. Шепітько та ін. Разом з тим, особливості використання спеціальних знань при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют до теперішнього часу не отримали комплексного вирішення та потребують подальших наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу. Спеціальними знаннями є професійно набуті особою знання в різних сферах життєдіяльності. Відносно кримінального процесуального аспекту – це наукові, технічні та інші спеціальні знання, які є підставою (стосовно спеціалістів) або однією з підстав (стосовно експертів) для залучення осіб, які ними володіють, до надання консультацій чи висновків, під час розслідування кримінального правопорушення. Спеціальні знання, які застосовуються в ході розслідування легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют за формою застосування можна поділити на процесуальні та непроцесуальні.

До процесуальних відносяться ті спеціальні знання, підстави і порядок використання яких встановлений у Кримінальному процесуальному кодексі України. Непроцесуальна діяльність – це самостійні форми дій, які не передбачені КПК України через їх незначущість для процесу розслідування. Виходячи зі змісту ч. 1 ст. 71 КПК України згідно якої, під час досудового розслідування слідчий, в разі потреби, може отримувати консультації та висновки з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок від осіб, які володіють відповідними спеціальними знаннями та навичками ми вважаємо, що непроцесуальна діяльність осіб, які володіють відповідними спеціальними знаннями та навичками, може бути зведена до консультування. Консультування полягає у наданні особою, яка володіє відповідними спеціальними знаннями, порад слідчому щодо вибору оптимальної лінії поведінки в ситуації, що склалася (наприклад, тактики проведення процесуальних (розшукових) дій з метою отримання доказової інформації), а також наданні відомостей

про явища, властивості предметів і т.п., що цікавлять слідчого, стосовно тієї сфери діяльності, у якій особа володіє відповідними спеціальними знаннями. В результаті такого використання спеціальних знань слідчий отримує лише орієнтуючу інформацію.

Сфера реалізації спеціальних знань не обмежується якоюсь однією стадією кримінального процесу: вони використовуються в різних формах протягом усього процесу з метою реалізації як завдань, що стоять перед кожною його стадією, так і судочинства в цілому, а також вони можуть застосовуватися на всіх етапах процесу доказування – при збиранні, перевірці та оцінці доказів [3, с. 101]. У якості непроцесуальних спеціальні знання застосовуються, здебільшого, при проведенні попередніх консультацій – консультацій, отриманих слідчим до проведення слідчих (розшукових) дій. На цих консультаціях слідчий отримує загальну інформацію щодо інформаційних технологій і технічних засобів, які можуть бути використані при легалізації (відмиванні) доходів, отриманих злочинним шляхом. На даному етапі допомога спеціаліста є неocenною для подальшого планування розслідування, проведення слідчих (розшукових) дій. Так, слідчий може узгодити зі спеціалістом правильність і коректність сформульованих питань для проведення допиту, для призначення судової експертизи і т.д. Спеціальні знання, реалізовані у вигляді консультацій, можуть бути використані слідством для правильної побудови слідчих версій, моделювання способу вчинення легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом.

Знання, якими володіє спеціаліст, можуть бути корисними слідчому при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют не лише під час підготовки до слідчих (розшукових) дій, але й при їх проведенні.

Перед початком слідчої (розшукової) дії слідчий повинен засвідчити особу спеціаліста, роз'яснити права та обов'язки, попередити про відповідальність, у тому числі за розголошення відомостей, які безпосередньо стосуються змісту кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі спеціалісту у зв'язку з виконанням його обов'язків, а також поставити перед ним конкретні завдання, які входять до сфери його компетенції. Зауважимо, що в КПК України не закріплена вимога підтвердження спеціалістом своєї кваліфікації, наявності спеціальних знань і навичок, що є недоліком вітчизняного кримінального процесуального законодавства. Ураховуючи відсутність зазначених нормативних положень, можемо констатувати, що актуалізувалось питання про спосіб установлення компетенції спеціаліста. На нашу думку, є

слухною пропозиція Н.О. Кіреєва [4, с. 84]. Автор вважає, що кваліфікацію спеціаліста доцільно підтверджувати не тільки документами, що свідчать про наявність вищої освіти з конкретної спеціальності, а й результатами іспитів, на підставі яких особу може бути внесено до відповідного реєстру та які підтверджують відповідний рівень знань особи. Серйозним недоліком є відсутність системи перевірки кваліфікації спеціаліста, що потребує з боку Міністерства юстиції України розроблення програми проведення кваліфікаційних іспитів. Варто наголосити, що цей обсяг питань не може бути вирішений у профільному кодексі, тому з метою вдосконалення правової регламентації статусу спеціаліста необхідно сформувати відповідний спеціальний закон, який би містив загальні положення про участь спеціаліста в кримінальному процесі, його права та обов'язки, вимоги до письмового висновку спеціаліста, вимоги до кваліфікації й безпосередньо процедуру перевірки знань спеціаліста та внесення до відповідного державного реєстру.

Беручи участь у слідчих (розшукових) діях спеціаліст, згідно ч. 4 ст. 71 КПК України, може користуватися технічними засобами, приладами та спеціальним обладнанням. Зазначений інструментарій в аспекті розслідування легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют повинен бути спрямований, в першу чергу, на надання допомоги слідству у виявленні, фіксації та вилученні віртуальних слідів злочину. На нашу думку, спеціаліст з інформаційних технологій у таких справах повинен обов'язково брати участь при проведенні обшуку та огляду.

З огляду на різноманітність систем, які здійснюють автоматизовану обробку даних, та технічного інструментарію, який дозволяє з ними взаємодіяти, кваліфіковано провести слідчу (розшукову) дію нині стає можливим лише за обов'язкової участі висококваліфікованого спеціаліста, який має не тільки спеціальні знання, а й досвід поводження з такими системами (причому на досить високому рівні), який включає в себе глибокі практичні знання. Так, спеціаліст з інформаційних технологій при проведенні обшуку повинен надавати слідчому різносторонню допомогу, яка полягає: по-перше, в наданні консультацій щодо виявлення і розташування комп'ютера та супутніх апаратних засобів; описі програмного забезпечення, пов'язаного з віртуальними валютами; пошуку інформації в комп'ютері та інформаційних системах; по-друге, в наданні допомоги слідчому при визначенні правильної взаємодії з цифровим обладнанням та електронними даними – об'єктами вивчення на основі спеціальних знань. Слідчий, як правило, володіє такими знаннями стосовно слідів

злочину, які найбільш часто зустрічаються. Однак, у випадках вчинення злочину з легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют, слідчий такими знаннями не володіє, віртуальні валюти будуть для нього специфічною сферою діяльності. Дана обставина спонукає слідчого вдатися до допомоги спеціаліста з метою недопущення знищення або зміни слідів злочину. Так, при вилученні комп'ютерних об'єктів (наприклад, майнінгових ферм) і електронних даних, спеціаліст з інформаційних технологій може надати допомогу в їх транспортуванні та зберіганні. Допомога спеціаліста в таких випадках є додатковою гарантією належного поводження з електронними доказами або об'єктами – носіями таких доказів з метою забезпечення їх допустимості в кримінальному процесі.

Подальше дослідження цифрового обладнання при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют відбувається в режимі експертизи, яка призначається слідчим. Експертиза є однією з основних форм використання спеціальних знань при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют. Докази, пов'язані з віртуальними валютами, що містяться в об'єктах, направлених на експертне дослідження, найчастіше зберігаються таким чином, що виявити й зафіксувати їх можуть тільки експерти, при цьому сам процес вилучення та фіксації вимагає використання спеціальних апаратних і програмних інструментів в сукупності з існуючими в експертних установах методиками дослідження. Підкреслимо, що зазначені інструменти й методи дослідження підходять також для вивчення й аналізу необроблених, несортованих масивів даних, знайдених у комп'ютерних системах, взаємозв'язок між якими може «розгледіти» лише профільний експерт.

Необхідність проведення експертиз, пов'язаних із дослідженням вилучених електронних інформаційних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку тощо, а також таких традиційних криміналістичних об'єктів, як документи, які, проте, виконані за допомогою засобів комп'ютерної техніки, є більш ніж актуальним під час розслідування легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют. На сьогодні дослідження технічних властивостей цифрового обладнання та програмного забезпечення з метою отримання фактичних даних, що відносяться до обставин скоєння легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют здійснюється в межах комп'ютерно-тех-

нічної експертизи. Відповідно до своїх задач та об'єктів (системні блоки комп'ютерів та їх комплектуючі, сервери, ноутбуки, жорсткі диски, флеш-накопичувачі, модеми, маршрутизатори, комп'ютерні програми, бази даних тощо), які на сьогодні надаються на дослідження в рамках комп'ютерно-технічної експертизи, можна виділити наступні види комп'ютерно-технічної експертизи: апаратно-комп'ютерна експертиза; програмно-комп'ютерна експертиза; інформаційно-комп'ютерна експертиза.

При призначенні комп'ютерно-технічної експертизи необхідна максимальна деталізація питань, що виносяться на вирішення експертів. Типовими питаннями [5], які вирішуються судовою комп'ютерно-технічною експертизою під час розслідування легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют є: чи міститься на наданих на дослідження об'єктах серед наявних та видалених файлів інформація щодо ключових слів: «*****», «****», «***»? Якщо так, то які атрибути (дата та час створення, редагування, друку, видалення тощо) файлів, що містять зазначену інформацію?; чи містяться на наданих на дослідження об'єктах наявні та видалені файли документів формату «wallet», «ovf», «vm disk», «vmtx» та ін.?; чи містяться на наданих на дослідження об'єктах файли листів електронної пошти? В разі наявності слід скопіювати зазначену інформацію на окремий носій; до яких веб-адрес мережі Інтернет та коли здійснювався доступ з наданих на дослідження об'єктів?; чи встановлені на наданих на дослідження об'єктах програми, які надають можливість використання віртуальних валют? Якщо так, то яку персональну інформацію вони містять?; чи містяться на наданих на дослідження об'єктах облікові дані (логіни та паролі) для доступу до Інтернет-ресурсів, встановлених програмних продуктів?; чи міститься на наданих на дослідження об'єктах певне (зазначити назву або функціональне призначення, а також вид – встановлене чи не встановлене) програмне забезпечення?; чи можливе виконання певних дій (зазначити, яких саме) за допомогою даного програмного продукту?; чи можливе вирішення певного завдання (вказати, якого саме) за допомогою даного програмного продукту?; чи можливо на наданих на дослідження об'єктах здійснювати діяльність зі створення нових структур (блоків в blockchain) з метою забезпечення функціонування криптовалютних платформ?; чи містяться в пам'яті наданих на дослідження мобільних телефонів інформація щодо списку контактів, журналу дзвінків, текстових та мультимедійних повідомлень, веб-історії, повідомлень в мережі Інтернет, а також текстових, графічних, відео файлів користувача? При наявності зазначеної

інформації її необхідно скопіювати на окремий носій інформації.

На сьогодні коло питань, які виносяться на вирішення комп'ютерно-технічної експертизи, постійно розширюється, що пов'язано з безперервним розвитком інформаційних технологій, збільшенням кількості об'єктів експертизи та напрацюванням слідчими органами відповідного досвіду під час розслідування легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют. Слідчому при призначенні комп'ютерно-технічної експертизи бажано користуватися консультаціями спеціаліста. Спеціалісти потрібні для того, щоб: по-перше, встановити і правильно опрацювати докази чи об'єкти – носії доказів, які можуть мати відношення до розслідування; по-друге, спеціаліст при наданні консультації може запропонувати або уточнити питання, які вирішуються експертизою, а також вказати, які саме об'єкти, отримані раніше при проведених слідчих (розшукових) дій, необхідно надати в розпорядження експерта; по-третє, залучення спеціаліста може знадобитися для опису технічних питань, що мають відношення до централізованих і децентралізованих віртуальних валют.

Як свідчить практика, експерти користуючись своїм правом викладати у висновку експертизи виявлені в ході її проведення відомості, які мають значення для кримінального провадження і з приводу яких йому не були поставлені запитання (п. 4 ч. 3 ст. 69 КПК України) самостійно змінюють формулювання питань, поставлених слідчим для проведення дослідження, з огляду на їх некоректність та неточність. Деякі слідчі вважають подібний механізм виходом із ситуації, що дозволяє не проводити консультації зі спеціалістом перед призначенням експертизи. Вважаємо подібну практику помилковою, оскільки завдання експерта полягає в наданні висновку стосовно питань, які виникають під час кримінального провадження, а не в оптимізації розслідування шляхом зміни предмета експертного дослідження.

Підсумок дослідження експерта формулюється у вигляді висновку, який на підставі ч. 2 ст. 84 КПК України досить часто є основним доказом при розслідуванні злочинів, пов'язаних з віртуальними валютами. Висновком експерта є докладний опис проведених експертом досліджень та зроблених за їх результатами висновків, обґрунтованих відповідями на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи [6]. Відмінність висновків експерта від висновків спеціаліста полягає в тому, що спеціаліст допомагає виявити, зафіксувати факти та вилучити об'єкти, які в переважній більшості випадків є доступними

для сприйняття і з'ясування саме в ході слідчої (розшукової) дії. Експерт при проведенні експертизи надає вилученим предметам та отриманим з них інформації доказового значення, спрощуючи при цьому слідчому саму процедуру юридичної оцінки зібраних у кримінальному провадженні матеріалів. За таких умов основними завданнями слідчого є лише пошук, фіксація, вилучення за допомогою спеціаліста та надання експерту необхідних матеріальних об'єктів – носіїв інформації, для проведення експертизи. На нашу думку, слід акцентувати увагу на тому, що будь-який експерт є спеціалістом, виходячи з цього, слідчий може залучити для проведення слідчих (розшукових) дій осіб, які можуть надавати йому допомогу в якості спеціаліста при зборі матеріальних об'єктів – носіїв інформації, а надалі виступати у якості експертів – проводячи експертизу. КПК України надає право експерту бути присутнім під час вчинення процесуальних дій, що стосуються предметів та об'єктів дослідження. Проте експерт набуває право бути присутнім під час проведення процесуальних дій тільки після доручення йому провадження експертизи, тобто після початку експертного дослідження. При розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют ситуація при якій експертне дослідження буде призначено до початку проведення обшуку або огляду є малоімовірною, тому експерт при їх проведенні може бути залучений в якості спеціаліста.

Відмінності між спеціалістом та експертом, що беруть участь у процесуальних діях, полягають у цілях, які ними переслідуються. Спеціаліст допомагає слідчому правильно поставити завдання і найбільш ефективним способом вирішити їх, а дії експерта спрямовані на досягнення позитивного результату в уже призначеному експертному дослідженні. У зв'язку з цим особливо слід відзначити нагальну необхідність залучення спеціалістів за місцем проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют, тобто в установах, офісах різних організацій, у квартирах і приміщеннях тощо. На сьогодні така практика ще малопоширена, але заслуговує на увагу, оскільки наявна нині тенденція мінімального залучення спеціалістів у рамках розслідування легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют йде в розріз із теоретично вибудованими рекомендаціями щодо оптимального розкриття таких злочинів, безпосередньо пов'язаних з використанням нових інформаційних технологій. Такий стан слідчої практики пояснюється низкою причин:

недосвідченість і низька кваліфікація слідчих кадрів, що виражається в необізнаності слідчих про технічні можливості реалізації свого права на запрошення спеціаліста; труднощі в пошуку й виклику відповідного спеціаліста для участі в слідчій (розшуковій) дії; небажання слідчого звертатися за допомогою до спеціаліста – носія спеціального знання.

Висновки. Отже, видається що проблеми пов'язані із залученням спеціаліста у кримінальний процес при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют, пов'язані не лише із суб'єктивними, а й об'єктивними факторами. З огляду на новизну технологій, пов'язаних з віртуальними валютами, в Україні й понині не вистачає професіоналів, яких можна було б залучити в якості спеціалістів для участі у слідчих (розшукових) діях з обшуку та огляду. Крім того, всі вони працюють або в столиці, або в окремих обласних центрах. У цих випадках слідчому слід заздалегідь потурбуватися про залучення відповідного спеціаліста для проведення слідчої (розшукової) дії.

З метою оптимізації використання спеціальних знань у кримінальному процесі доцільно під час навчання слідчих (як основного, так і при підвищенні кваліфікації) виділяти більше годин на висвітлення питань, що стосуються сучасних напрямків і можливостей експертних установ, процедурних аспектів запрошення спеціалістів та експертів для надання допомоги в розслідуванні, використанні спеціальних знань при розслідуванні злочинів, скоєних з використанням сучасних досягнень науки і техніки і т.д.

Нині мережею науково-дослідних установ судових експертиз, яка підпорядковується Міністерству юстиції України, вже накопичений передовий досвід у сфері застосування спеціальних знань. У даних установах працюють експерти, які проводять комп'ютерно-технічні експертизи за наступними напрямками: встановлення обставин, пов'язаних з використанням комп'ютерно-технічних засобів, інформації та програмного забезпечення; виявлення інформації та програмного забезпечення, що містяться на комп'ютерних носіях; встановлення відповідності програмних продуктів певним версіям чи вимогам щодо їх розробки та ін. З огляду на наявний стан, а також беручи до уваги економічний фактор, можна рекомендувати організацію

практичних курсів з навчання співробітників слідства спеціальним знанням у сфері апаратної і програмної частин комп'ютерної техніки, яка сприяє легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют на базі наявних територіальних відділень науково-дослідних установ судових експертиз. Застосування слідчими отриманих спеціальних знань у процесі всього розслідування легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют в цілому, а також при провадженні основних слідчих (розшукових) дій – зокрема, дозволить забезпечити отримання процесуально-коректних доказів та уникнути при цьому істотних помилок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Габрелян А. Ю. Аналіз сучасного стану ринку інтимних послуг в світі та в Україні. *Траектория науки*, 2020. № 6 (10). С. 2001 – 2013.
2. Габрелян А. Ю. Проституція в сучасних українських реаліях. Новий погляд на проблему. *Економіка. Фінанси. Право*, 2016. № 12. С. 28 – 32.
3. Телегина Т. Д. Использование специальных знаний в современной практике расследования преступлений: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Москва, 2008. 204 с.
4. Кіреєва Н. О., Скорич О. О. Проблеми правової регламентації статусу спеціаліста в цивільному процесі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*, 2015. Вип. 6(1). С. 82 – 86.
5. Експертна спеціальність 10.9 «Дослідження комп'ютерної техніки та програмних продуктів». URL: <https://dndekc.mvs.gov.ua> (дата звернення: 19.05.2021)
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013. № 9-10, 11-12, 13. Ст. 88.
7. Габрелян А. Ю. Напрями підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів щодо протидії економічній злочинності. *Коллективна наукова монографія «Державне управління та адміністрування, сфера обслуговування, економіка та міжнародні відносини як рушійні сили економічного зростання держав XXI століття»*. Видання 2. Вінниця, 2021-2022. С. 2 – 18. <https://doi.org/10.36074/paaaseirdfegcc.ed-2.01>